

אין אונאה לקרקעות

בבא מציעא דף נו עמוד א

מתני'. אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות... גמ' מנהני מילי דתנו רבנן (ויקרא כה, יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם.

תוספות מסכת בבא מציעא דף סא עמוד א

אם אינו ענין לנשך כסף שכבר נאמר לא תשיך - ... וי"ל למדרש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כסף אוכל פרט כל דבר חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון כו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין... והדאמר בערכין (דף לא. ושם) גבי בתי ערי חומה רבית גמורה היא והתורה התירה התם הלוה מעות על הקרקע אבל קרקע בקרקע אפשר דשרי מן התורה.

רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק יד

אל תונו - זו אונאת ממון, "במספר שנים אחר היובל". פשוטו של מקרא על אופניו, על האונאה בא להזהיר. כשתמכור או תקנה קרקע, דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזיר לו בשנת היובל... אבל רבותינו אמרו (ב"מ נו א) שאין אונאה לקרקעות, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, והמקרא הזה כפי פשוטו ולפי מדרשו לדברי הרב בקרקעות הוא. אבל על כרחנו נצטרך להטות מקראות מפשוטן, ונאמר שיהיה כל פסוק עומד בעצמו....

ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות, שבהן דיבר הכתוב אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל, שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו חדשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מעטו הקרקעות לפי שהאונאה בהם אפילו ביתר משתות, מחילה, כמו שהיא מחילה במטלטלים בפחות משתות, אף על פי שהוא אסור להונות כן לדעת, אבל אין דרך בני אדם לבטל ממכרם מפני אונאה מועטת כזו ...

ביטול מקח בקרקעות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

{אין אונאה לקרקעות והקדש} אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם או אין להן? - אמר רב נחמן, הדר אמר רב חסא פשיט רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם. רבי יונה אמר: אהקדשות, רבי ירמיה אמר אקרקעות, ותרוייהו משמיה דרבי יוחנן אמרו: אונאה - אין להם, ביטול מקח - יש להן. מאן דאמר אהקדשות - כל שכן אקרקעות, מאן דאמר אקרקעות - אבל אהקדשות לא, כדשמואל. דאמר שמואל: הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה - מחולל.

רש"י מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

ביטול מקח - יותר משתות.

יש להן או אין להם - מי אמרינן מאל תונו (ויקרא כה) הוא דאימעוט - והא לאו בכלל אונאה הוא, אלא מקח טעות הוא,

או דלמא: כיון דלאו דבר שבמדה הוא, ולא אטעייה בדיבוריה - כשאר דין אונאה הוא.

תוספות מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

אמר ר"נ הדר א"ר חסא אונאה אין להן ביטול מקח יש להם - משמע דרב נחמן לא פליג ארב חסא רבו וקשה לר"ת דבפ' המקבל (לקמן דף קח. ושם) אמרינן זבן בר' ושוה ק' סבור מינה כו' אמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלמא אפי' ביטול מקח אין להם ותירץ ר"ת דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם ואתי שפיר הא דתנן (לעיל דף נו:): רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי אית להו האי שיעורא ובפרק אלמנה נזונית (כתובות דף צט:): תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרם בטל רשב"ג אומר מכרם קיים ומפרש התם דמכרם קיים עד פלגא.

ריטב"א מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

אונאה אין להם ביטול מקח יש להם. אמרו בירושלמי כשהוא דבר מופלג ופירשו בו שהאונאה חצי דמיה. אבל בירושלמי דכתובות משמע דכשהאונאה שליש קורא דבר מופלג... אלא הנכון דהא דהכא רב נחמן משמיה דרב חסא אמר רבי אמי וליה לא סבירא ליה. הריטב"א:

רמב"ם הלכות מכירה פרק יג הלכה ח

אלו דברים שאין להם הונייה, הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות, אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהן הונייה, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו הקרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן קנוי אלא לראיה שבהן, עמיתך ולא הקדש.

הגהות מיימוניות הלכות מכירה פרק יג הלכה ח אות ד

וגם בטול מקח אין להן לקרקעות כדמוכח בעמוד דאמרינן פרק קמא דב"מ שהקרקעות הוא דבר השוה כל כסף

רי"ף ב"מ לב עמוד ב

והא דאמרת יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות ועוד אמרי' בבבא קמא (דף יד:): שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקעות מאי משמע אמר רבא בר עולא דבר השוה כל כסף ומאי היא קרקע דאין להן אונאה שמעינן כולהו דאין לקרקעות לא אונאה ולא בטול מקח והא דר' אמי ור' יוחנן ליתא דקי"ל כרב נחמן דבתרא הוא והלכתא כותיה בדיני

ביטול מקח בהקדש

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

{אין אונאה לקרקעות והקדש} אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם או אין להן? - אמר רב נחמן, הדר אמר רב חסא פשיט רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם. רבי יונה אמר: אהקדשות, רבי ירמיה אמר אקרקות, ותרוייהו משמיה דרבי יוחנן אמרו: אונאה - אין להם, ביטול מקח - יש להן. מאן דאמר אהקדשות - כל שכן אקרקות, מאן דאמר אקרקות - אבל אהקדשות לא, כדשמואל. דאמר שמואל: הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה - מחולל.

רש"י מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

כל שכן - דאקרקות נמי אמר, דכיון דאשמועין דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא, מהיכא אימעית, אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות, אף על גב דליכא טעות כלפי שמיא - ואפילו הכי אמרינן ביטול מקח - כל שכן דלגבי חבריה, דאיכא למימר טעה ואדעתא דהכי לא אקנייה, כל שכן דהדר.

מאן דאמר אקרקות - אמרה. אבל אהקדשות לא - דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה, ואדעתא דהכי לא אקני, אבל אהקדש, ליכא למימר הכי, וכיון דליתנהו בדין אונאה - טעות נמי לא אמרינן בהו, כדשמואל.

מחולל - כדאמרן דאימעוט מאונאה, וטעות נמי ליכא בהו, דמאן טעה.

...ומר לית ליה דשמואל - קסבר: כיון דאיכא יתר משתות - לאו דרך מקח הוא, וכיון דלגבי מקח לאו מידי הוא - גבי חילול נמי לאו מידי עבד.

דבר שבמידה ובמשקל

בבא מציעא נו עמוד ב

כל שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר

רש"י מסכת בבא מציעא דף נו עמוד ב

חוזר - דמקח טעות הוא, דהא בהדיא פירש בחזקת כן, ואינו כן, וכיון שהמקח טעות הוא, אפילו בטיל להו
אגב ארעא - חוזר, דנהי דאימעט קרקעות מדין אונאה - מדין מקח טעות לא אימעט, שהרי אין זה מכר,
דאדעתא דהכי לא זבן.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קג עמוד ב

מתני'. בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, פיחת כל שהוא - ינכה, הותר כל שהוא - יחזיר;

חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף צ עמוד א

הא דאמרי' אלא משום אונאה דלא להוי ביטול מקח והא אמר רבא אפי' פחות מכדי אונאה חוזר, פירשו
רוב המפרשים חוזר המקח, כלומר אפי' פחות מכדי אונאה הוי מקח בטל, וקשיא לי דא"כ בטל הוה ליה
למימר, ועוד דא"כ כוליה פירקין דבית כור קשיא לן דהוי דבר שבמדה ואפי' הכי קתני פיחת כל שהוא
ינכה הותר כל שהוא יחזיר,

אלא הנכון מה שפי' ה"ר יהוסף הלוי ז"ל אבן מיגש חוזר אותו פחת אף על פי שהוא פחות מכדי אונאה
שלא נאמרו דיני אונאה במחילה וחזרת אונאה וביטול מקח אלא בשיש טעות בדמי המכר, אבל כל
שבמדה ושבמשקל ושבמנין לא שייך בהני דיני כלל אלא הרי הוא כאלו נתן לו מקצת ומשלים השאר,
והילכך אין הפרש בדברים אלו בין יתר מכדי אונאה לפחות מכדי אונאה אלא לעולם המקח קיים ומחזירין
זה לזה הפחת והיתרון, וכבר כתבתי יותר מזה בקדושין בריש פרק האומר בס"ד:

חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קג עמוד ב

ועוד תירץ הר"ח ז"ל

דכל שמדדו תחילה ואח"כ לקח ונמצא טעות בהא אמר רבא שחוזר ובטל מקח לגמרי, והיינו לישנא דכל
דבר שבמדה,

אבל כשהסכימו קודם שימדדו ליכא קפיידא כולי האי ויגבה דמים,

[ו]אינו נכון ,